

Hónapló plusz

Farkas Zoltán

Mozaikok a túlerőről

*„Minek ide szív? Minek ide jellem?
Itt a gyógyhatású gyógyír a büszkeség ellen
Itt nem lehetsz okos és túl erős
Szavazz arra, aki majd győz!”*

*(Presser Gábor–Sztevanovity Dusan:
Én szeretem a túlerőt, in: Angyalok és emberek, 2000)*

(Az elszalasztott ajánlat)

Talán Ödön még segíthetett volna.

A választási finiszhez közeledve különös ajánlatot kapott néhány vezető ellenzéki politikus, ám meggondolatlanul eljátszották ezt az esélyt is. Pedig a sors különös kegye folytán kiérdemelhatték volna egy tekintélyes szürke marha támogatását.

54

A Sisi Alapítvány kuratóriumi elnöke ugyanis remekül felismerte, hogy az ellenzék a vidéki szavazóknál nem áll jól. Mi tagadás, nem tódított, ez azóta vastagon be is bizonyosodott. „Dömsödön még mindig nem tudják, ki indul az ellenzéki oldalon – az emberek fejében egyre nagyobb az összevisszaság, hogy ki melyik oldalhoz tartozik” – írta hetekkel a választások előtt, a helyszínen megjelent Tordai Bence önkritikus szavain felbátorodva. „Mivel tudom az Ellenzéki Összefogásra terelni a figyelmet, és azzal szavazatot nyerni? Egy rendhagyó, magyarok szívét melengető eseménnyel, igazi magyaros vendéglátással, ahol őszintén megmutathatják, hogy az Önök összefogását valóban érdekli a kis falvakban élők sorsa, megkoronázva egy őshonos, törvényileg védett szürkemarha-családdal, a hungarikummal, akinek már van nézettsége, akit szeretnek és követnek gazdáikkal együtt, ezért még nagyobb számban meg tudják szólítani a kívánt célcsoportot” – ajánlkozott Pintérné Rakszegi Zita.

A hölgy nem tódított. Ödön az egész országban világhírű – aki nem hiszi, járjon utána, vagy sülyedjen el szégyenében –, amióta a remek szerkesztő, Sváby András ismertté tette. Történetesen azzal, hogy megmentette. A 2015-ös születésű marha ugyanis az öntudatos gazdák konoksága folytán borjúkorában nem kapott fülszámot, nem oltatták be, vért sem vettek tőle. Házi kedvenként tartották, mint egy cicust, nem állományi egyedként. A súlyos hiányosságok miatt egy barátinak nem nevezhető feljelentés következtében az illetékes hatóságok rászálltak Ödönre, előbb 150 ezer forintos bírsággal sújtották, majd felsejlett a levágás réme is. Ekkor azonban közbelépett a független sajtó.

A *Heti Napló* című televíziós műsor nyomán Ödön rajongói összeadták a bírságot, és megmentették a bikát a mézárszéktől. Ő azóta is boldog házasságban él párjával, Borival. A családban a bika az apa, az üsző az anya, pontosan úgy, ahogy egy őshonos fajtától elvárható. Sváby pedig még egy borjú keresztapását is elvállalta.

Az elhessegetett ajánlat még ma, utólag is kiérdemli az elmélyült elemzést (a szöveget az utókornak tett gesztus gyanánt betűhíven közöljük):

„AJÁNLAT

• *ÖDÖN* hírnevét és ismertségét az *Ellenzéki Összefogás* kampánycéljaira használhatja;

• fotózás, videó készítés *ÖDÖN*nel (szürkemarha bika) és Borikával (szürkemarha üsző);

• aki vállalkozik rá, *ÖDÖN* kézből való etetése sütőtökkel, és ennek megörökítése;

• Ön, és/vagy *Ellenzéki Összefogás* részéről egy kontaktszemély kirendelése, akivel tartom a kapcsolatot az esemény megszervezésével kapcsolatosan:

- sajtótájékoztató megszervezése;

- a rendezvényszervezői múltamból kialakított sajtó címlistámon lévők értesítése és meghívása, az Ön és/vagy *Ellenzéki Összefogás* címlistájukkal együtt a helyben megtartott sajtótájékoztatóra;

• magyar vendéglátás, mind az Elnök Úr és az *Ellenzéki Összefogás*, mind pedig a sajtó képviselői számára;

• az Elnök Úrral, Miniszterelnök-jelölt Úrral és az *Ellenzéki Összefogás* tagjaival történő fotózás *ÖDÖN*nel a háttérben, mely jó marketingeszköz;

• *ÖDÖN* Facebook, és YouTube oldalán való megjelenés, és viszont, azaz az *Ellenzéki Összefogás* web- és közösségi oldalain való megjelenés;

• E-mail kampány;

• a rendezvényt megelőzően, a napján és azt követően a médiában beszámoló az eseményről;

• egyéb közösen kidolgozott megjelenési lehetőségek.

CSERÉBE

ennek az ára: 5.000.000 Ft.-, azaz ötmillió Forint, melyről számlát állítok ki.

Ebből az első részletet 3.000.000 Ft-ot, azaz három millió Forintot a megalapodást követően rögtön, az esemény előtt az előkészületekre kérem átutalni szíveskedjenek, majd a rendezvény napján a fennmaradt 2.000.000 Ft-ot, azaz kétmillió Forint kerül átadásra.”

A vonzó ügyletet Tordai Bence azzal hárította el, hogy szerinte „egy ilyen, pénzszerűben lévő kampányban nem ez a leghatékonyabb módja a vidéki szavazók egyébként kulcsfontosságú megszólításának”. Azóta bebizonyosodott, hogy mekkorát tévedett, kéretik felvenni őt is a bűnbakok közé. Egyéni mandátumának a megszerzése sem feledtetheti azt a bak-, pontosabban bikalövést, hogy Ödönön spórolt meg néhány tucat plakáthelyet. Pintérné Rakszegi Zita nem is hagyta annyiban, tovább próbálkozott, és az ellenzéki összefogás egyik tehetős támogatójához fordult, a jelek szerint szintén hiába.

Ezen a ponton a *Mozgó Világ* szerkesztősége sajnálatos módon elveszítette a fonalat, a végeredmény ismeretében azonban leszűrhető a tanulság: az ellenzéknek valóban csak Ödön segíthetett volna.

Béke porainkra.

(Vér és olaj)

Csodáltam őket.

Ott ült a két idős hölgy a kardiológia várótermében, egyikük a tabletjén olvasta a híreket, édes példajaként annak, hogy létezik korhatár nélküli netvilág. Barátnője lelkesítette és leselkedett, nevetgélt, kommentálta az eseményeket. Ám egyszer csak kiment a vér a fejéből.

– Ez komoly? – kérdezte remegő hangon.

Felkaptam a fejem, mi lehet az oka a hirtelen támadt riadalomnak.

– Úgy látszik, igen – reagált a hölgy, majd merev ujjal rábökött a linkre, és megnyitotta a hírt.

– Magyarországra jön Soros György – olvasták rémulten, egymás szavába vágva. – Most mi lesz velünk?

Sok éve történt, a Soros elleni kampány első heteiben. A hölgyek alighanem megúszták egy kis pánikkal – legalábbis bízom benne, mert kardiológiai leleteiket nem láttam –, Soros pedig azóta sem jött Magyarországra, csak Bécsig jutott. Én pedig eleinte derűsen élcelődve mesélgettem a villanásnyi epizódot, valahányszor szóba került a sajtó hatalma, majd egyre több aggodalommal.

56

Az április 3-i választások előtt sokat autóztam, valamennyi zenés rádióból dőlt az orbáni propaganda. „A nemzeti oldal álláspontja világos, mi a béke oldalán maradunk, nem szállítunk fegyvert, nem küldünk katonákat, és nem engedünk át Magyarország területén fegyvereket sem Ukrajnába. A baloldal álláspontja is világos: ők nem egy olyan konfliktust látnak, amely két másik nép közötti háború, hanem olyat, amihez nekik is közvetlen közük van, és szerintük az lenne a helyes, ha Magyarország bevonódna ebbe a konfliktusba.”

Napokig ezt és ennek különböző variációit hallgattam a legváltozatosabb megfogalmazásokban, minden egyes órában. Ellenzéki reakciót egyik rádió sem közölt, Márki-Zay Péter neve egyszer sem hangzott el. Ezt valamennyi rádió valamennyi műsorvezetője szó nélkül tűrte, azok is, akikről tudom, hogy tévedésből sem voksolnának a Fideszre. Elfogadták, hogy ez a norma. A hír nem az ő kompetenciájuk. A műsor, az igen, de az nem más, nem több, mint békés locsogás és zene. Nincs kibeszélés a kórusból.

Néhány nappal később már addig jutott a központi propaganda, hogy „a baloldal vért kínál az embereknek olaj helyett”.

Ha valaki netán belebonyolódott volna a magyarázkodásba, hogy Márki-Zay Péter nem ezt mondta, vagy hogy az általa vezetett ellenzék nem is baloldali – hogy is lehetne az a Jobbikkal, az LMP-vel és főleg az ő személyével az élen –, hanem egy sajátos, sokszínű mixtúra, továbbá s különben is, ezerszer inkább a honvédő Zelenszkij, mint az agresszor Putyin, csak legyintettek volna rá. Például rám.

Akiket becsalogattak, beédesgettek, beijesztettek, befenyítettek ebbe az utcába, nem jönnek ki onnan. Nem is jöttek.

(Buborékhatás)

Vigyázat, az ajtók záródnak!

Késő a figyelmeztetés. A karantén valóságosan is saját buborékjainkba száműzött minket – erre addig is volt hajlamunk –, sem körtelefonjainkba, sem Facebook-oldalainkra, sem a Messengerre nem engedünk be bosszantó, disszonáns, kényelmetlen és ellenséges hangokat. A béke minden előtt.

Ha a választások előtt bárki megkérdezte tőlem, milyen eredményt tippelek, megvontam a vállam, fogalmam sincs. Tudtam, hogy szinte semmit nem érzelkelek a valóságos folyamatokból. Nem látok fideszes szavazót magam körül, nem hallom a hangjukat, pedig statisztikai alapon biztosan léteznek valahol ők is. Nyilván túl a kontinensünkön, talán a sarkkörön is.

Az azért feltűnt, hogy baráti köreinkben is egyre feszültebb a légkör. Magánközérzetünk helyzete fokozódik. Egyre több ingerült támadás érte a Klubrádiót általában, személyesen Arató Andrást és Bolgár Györgyöt, Mérő Verát, a radikális ellenzéki körökben végleg leírt ATV-t és *168 Órát*, a kormányzati köldökzsínór miatt a *Népszavát*. És igen, a *Mozgó Világot* is, főszerkesztőjével az élen, semmibe véve azt a csaknem negyven évet, amelyet a folyóirat élen eltöltött.

Nem hallgatom, lemondom, már rég nem olvasom, egyre hülyébbek, mit akarnak még – hosszú sorát kerekítették barátaink és harcostársaink az elementáris bűnöknek s bűnözőknek.

Közvetlenül a választások előtt a *HVG*-nek is sikerült magára haragítania néhány, morális ítélezésre hajlamos olvasóját.

– A print *HVG* Reviczky Gábort és Mráz Ágoston Sámuelét tolja az orrom alá. A *HVG Online* Nagy Ferót. Biztos, hogy a megfelelő lapra fizetek elő? – kérdezte egyik barátunk a Facebookon, amúgy a *HVG* állandó olvasója és pártoló tagja. Ezer bizonyítékát adta, hogy becsüli a hetilapot, s bár a *hvg.hu*-ra morog olykor, azt is olvassa.

Bejegyzése sok-sok támogató lájkot kapott.

Illedelmesen válaszoltam neki, főleg persze azoknak, akik nem vették kézbe a *HVG*-t, csak lelkesen egyetértettek vele. „Ettől én sem vagyok lelkes, de Reviczky Nagy Ervinnel, Mráz pedig Virág Andreával van párban, ez szerintem belefér. A *HVG* mainstream világlátásnak a saját cikkeinkből kellene lejönnie, ha lejön. A *hvg.hu*-n Nagy Feró ZShow Time-összefoglaló, nem saját anyag, viszont 13 ezer (!!!) ajánlást kapott, agyonolvasták. Ha nálunk nincs, másutt olvassák el.”

Nem arattam vele különösebb sikert. A Facebookon amúgy sem tudtam soha senkit meggyőzni, ezen a csatatéren mindannyiszor megmerevedtek a frontok, ha olykor beszálltam valamelyik csetepatéba. Most is szó szót, mondat mondatot, levél levelet követett, hol nyilvánosan, hol e-mailen folytattuk a diskurzust. Nem idézném pontosan a kifinomult érveléseket, nem válik a kördialógus résztvevőinek dicsőségére. Az enyémre sem, különös tekintettel a vitazárónak szánt nyasgemre, amit a *HVG* lemondására való buzdítás méltó jutalmának szántam, ezúton is bocs.

„Remélem, hogy észreveszitek, hogy objektivitás címszó alatt elmentetek Stockholm szindrómába” – kaptam egy végső figyelmeztetést a barátomtól.

Na, ez új felvetés, töprengésre érdemes.

Stockholm-szindróma? Túszokként, kiszolgáltatott helyzetünkben már-már szimpátiát éreznénk elnyomóink iránt? Méltányolnánk minden kis gesztusát, kedvezményét?

Aligha, mert nincs ilyen, lásd a Klubrádió világhálóra kényszerítését.

Rögtönzött és felszínes viszonzást megfogalmazva azt fejtegettem, hogy amit ebben a buborékban átélünk, éppenséggel anti-Stockholm-szindróma. Egymáshoz préselt, egymáshoz kényszerített minket Orbán Viktor, nem a mi szabad választásunk, hogy ebben a buborékban létezzünk, egész egyszerűen ezt hagyta meg nekünk. Miután be lettünk zárva, és kívülre nem ér el a hangunk, mert a politikai túlpártján ügyet sem vetnek ránk – megtehetik –, haragvásainkat, düheinket egymáson éljük ki, nem fogvatartóinkon. Bár a többes szám első személy nyilván megengedhetetlen leegyszerűsítés.

Lehet, hogy ebből a frusztrációból máskor sem jönne ki harmincöt százaléknál több.

(Egy választási aforizma)

Mégsem nőhet össze, ami nem tartozik össze.

(Ki viszi át a túlerőt a túlsó partra?)

„A médiában nincs közszolgálat, csak állami propaganda. Nem érvényesül az eszmék szabad versenye. A kormányhoz nem kötődő média egyre jobban marginalizálódik. A kormányajtóból nincs kibeszélés.

58

Ha szabad választásoknak azt tekintjük, amikor esélyegyenlőség van, és az egymással versengő pártok nézetei azonos súllyal jelennek meg a nyilvánosságban, akkor 2010 óta nem volt ilyen. Idén sem lesz. Az évi százmilliárd adóforintból és negyvenmilliárdos propagandakasszából működtetett orbáni hadi gépezet lógyakorlatnak tekinti a kampányt, megszállási manővernek a választást.” (Farkas Zoltán: Bentről kifelé tekintve, *HVG360*, 2022. március 27.)

„Szavazza arra, aki majd győz!” (Presser Gábor – Sztevanovity Dusán, 2000.)

„Ez a győzelem azért is marad majd emlékezetes talán életünk végéig, mert most kellett a legnagyobb túlerővel megküzdeni. A baloldal itthon, a nemzetközi baloldal körös-körül, a brüsszeli bürokraták, a Soros-birodalom minden pénze és szervezete, a nemzetközi, fősodratú média és a végén még az ukrán elnök is. Ennyi ellenfelünk egyszerre még sosem volt.” (Orbán Viktor, 2022. április 3.)

„Kedves nézőim,

véget ért a turném, nagyon köszönöm mindenkinek, aki az élő előadásokra ellátogatott, nagyszerű esték voltak! Köszönöm a szervezőknek, előzenekaraimnak, az adminnak, a sofőröknek, a műszaknak, a stábnak!

Most új műsor, esetleg új könyv reményében már megint Szibériá... illetve alkotói szabadságra vonulok. Mikor, ha nem most?

Érzésem szerint a szép, lassú putyinizáció legfinomabb fogásai egyre nagyobb adagokban érkeznek majd: mérnökien legyártott újabb és újabb ellenségképek, sebészi pontosságú gyűlöletkampányok díszszekendős, gejl influencerek meg

egyéb biorobotok előadásában. A maradék sajtó szuttyongatása. Sikerpropaganda. Szépen csomagolt hazugságok. Saját, ámde szerény tehetségű emberek kitömése pénzzel, paripával. Humortalan cinizmus. Agyrémek. Megélhetési hergelőncök. Polgári szalonnaculás. Csipkés, nagy összeesküvés-elméletek hímzése a néplélekre: Belorusz-light, öröm lesz nézni. Mindeközben, ahogy szokta, a „baloldal” „megújul”. Feriék betipegnek N. Sándor próféta tévéjébe, míg beengedik őket, a rendszernek órái lesznek hátra, még évekig.

A NER működését bemutattam a színpadon, nagyrészt a populizmusról szól a Mulat a Manézs. Ahogy a Ruszkik, haza, család című bagatellemben jeleztem, ezt már nem érzem elég nagy kihívásnak. Az úgynevezett ellenzék is megérne egy fekete humormisét, de azt már az előtt unom, hogy elkezdeném. Hogy mivel folytatom, még számomra is meglepetés, ezért (is) szép ez a szakma.

Akárhogy is, a humorunkat nem tudják kiszervezni alapítványokba, kis türelmet kérek, jókat fogunk röhögni!

A viszontlátásra! (Bödöcs Tibor Facebook-bejegyzése, 2022. április 5.)

Petschnig Mária Zita

A 24 órás fentlét napja: 2022. április 3.

Az óra fél ötkor ébresztett, előző este már mindent összepakoltam, amire gondoltam, hogy a szavazóhelyiségben szükségem lesz: a szendvicseken kívül a reggeli gyógyszereket, a vírus elleni védelemhez szükséges eszközöket, maszkokat, gumikesztyűket, ha mások is igényelnék, és a fertőtlenítőszeret. Mert tudtam, hogy képtelenség lesz, amit előírtak, a másfél méteres távolságtartás.

A taxi negyed hatra ért ki a zuglói Hétszínvirág óvodába, ahova számlálóbizottsági tagként delegáltak a 20k-s csapattól. A fák, a kertek, a parkoló autók mind havasak voltak, és nagyon hideg volt. Alig ismerkedtem meg a helyszínnel, máris nyitottuk a szavazóhelyiséget, amely előtt már többen várahoztak. Az első szavazóval kb. 20 perces macerát kellett lebonyolítani, mert előírás szerint vele együtt kellett ellenőrizni az urnákat, lezárni őket, plombájuk számát feljegyezni – s mindezt jegyzőkönyvezni. Úgy 7 óráig alig jöttek, kávéval kínáltam az SZSZB (szavazatszámlláló bizottság) tagjait, fertőtlenítettem a termet, mert mindig kell valamit csinálnom. Aztán 10 óra körül megindult a roham. Többtucatnyian várahoztak a folyosókon és az óvoda előtti utcában is.

Délben egyik SZSZB-társam férje, aki akkor épp htb. volt, átvitt a Szent István Gimnáziumba, ahol mint átjelentkező szavazhattam a körzetem szerinti jelöltre is. Itt még sokkal hosszabb sorok várahoztak, de – szerencsémre – SZSZB-jelvényemmel előre kellett engedniük. Az iskola hatalmas tornatermében mintha óriási zszibvásár lett volna: számtalan fogadóbizottság, szavazófülke, jövés-menés, kiabálások, ki hova menjen, mit tegyen. A takarítószemélyzetnek is bőven akadt dolga. Szerencsére gyorsan ki tudtam

menekülni ebből a pokoli zűr- és hangzavarból. Hogy az itt helytállóak hogy bírták egész nap – el nem tudom képzelni...

Kora délután nálunk is meghosszabbodtak a sorok. Fideszes SZSZB-kollégáink külső információk alapján azt jelezték, hogy hatalmas Fidesz-győzelem elé nézünk. Nem hittük.

Szünet nélkül, tömött sorokban jöttek a szavazni akarók, többek kisgyermekekkel, kutyájukkal. A fiatalok kevesebben, inkább a középkorosztályúak és az idősek, őket gyakran segítők támogatták, vagy botjukra támaszkodtak, de nagyon elszántak voltak. A helyiséget, a szavazófülkéket és a fülkébeli tollakat egyre ritkábban tudtam fertőtleníteni, a gyakori szellőztetést pedig a kinti hideg lehetetlenítette.

Este 7 órakor bezártuk a szavazóhelyiséget, kiborítottuk a dugig teletömődött urnákat, feltéptük a borítékokat – persze ezt is sűrű bürokratikus előírásokat követve (még az összetépett borítékokat is össze kellett szednünk és be kellett szolgáltatnunk). Jegyzőkönyvek tucatjai íródtek, amiket mind a hét SZSZB-tagnak alá kellett írnia. Fideszes társaink ismét jelezték, hogy most már a számok alapján is nagy a kormánypártok előnye, amely hírt azzal hessegettünk el, hogy persze ezekben az eredményekben még nincsenek benne a nagyágyúk, Budapest és a vidéki városok körzetei.

A háromféle választási ív feldolgozásával kb. negyed kettőre végeztünk, több mint 900-900 lapot kellett besorolnunk és megszámlalnunk. Volt úgy, hogy ötször is átnéztünk egy-egy csomagot. Mindenki felelősen és lelkiismeretesen végezte a munkáját – a kettős kontroll alatt. A szavazás során sem fordultak elő kirívó, említést érdemlő esetek, mindenki a szabályok betartására törekedett, ami nem kis bürokráciát jelentett. Feltűnő volt, hogy a népszavazás érvénytelen szavazatainak száma meghaladta a kormánypártok mellett kiállókét, vagyis sok fideszes is értelmetlennek tartotta a „gyermekvédelemre” vonatkozó kérdéseket.

Miután minden szavazatot bekötegeltük, a kötegeket lepecsételtük és aláírtuk, jegyzőkönyveztünk, már „csak” arra kellett várni, hogy jelentésünket az önkormányzat befogadja. Kb. két óra telt el ezzel – teljes bizonytalanságban, mert nem kaptunk visszajelzést a fogadásra. Bizottságunk elnöke már nem bírta, és egy sarokban megágyazott magának, volt aki meg hazakéredzkedett azzal, hogy a közelben lakik, vissza tud jönni, ha szólunk neki. A végleges jegyzőkönyvek aláírását csak 3 óra után tudtuk elkezdni.

Nagy szerencsémre kedves szavazóbizottsági társam a kocsijával hazaszállított, de akkor már nagyon rosszul voltam, komoly szívétáji fájdalmaim, szorításaim voltak. Az esti gyógyszereim meg otthon maradtak, mert nem számítottam ilyen hosszúra nyúlt munkára. Eszembe jutott apám, aki az 1989-es négyigenes szavazáskor a szavazásra kijelölt helyiség előtt – valószínű hatalmas izgalomban, mert akkor az volt a szöveg, hogy „aki otthon marad, az a múltra szavaz”, és ő nem akarta a múltat – infarktust kapott, és 20 perc múlva már nem volt az élők sorában. Úgyszólván az egész családnak „szíves”...

Négy órát ütött az óra, amikor beléptem a lakásunkba, aztán a férjem még beszámolt az eredményekről, s talán úgy hajnali öt óra lehetett, amikor holt fáradtan el tudtam aludni.

Szerintem ezt a választást a Fidesz egykori médiafelelőse, a néhai Szalai Annamária nyerte meg a pártnak, aki a médiabirodalmukat és annak szabályait kiépítette, amit aztán a néhai Finkelstein tartalommal feltöltött. Az utolsó napok kormányzati oldalról sulykolt hazugságai Orbán számára gazdagon gyümölcsöztek. S mint később megtudtuk, több százezres potenciális ellenzéki szavazó nem ment el voksolni. Bele sem merek gondolni, miként vélekedhetnek erről azok a külföldön élő honfitársaink, akik időt, pénzt nem sajnálva igyekeztek a külképviselletekre szavazni.

Április negyedekétől felszabadulás helyett – mint vártuk – Orbánék további elszabadulása vár ránk, és nem látok reményt arra, hogy ez még az én életemben megváltozhatna. Jaj az unokáinknak... „én nem így képzeltem a rendet”.

Vásárhelyi Mária

Amit raktak estig, leomlott reggelre

„A legnagyobb csapás, ami egy népet érhet, ha egyoldalú irányítással az ítélőképességét tönkreteszik. Az ilyen nép elzúllik, és mennél vásáribb kalandor nyúl érte, annál könnyebben odadobja magát. Nincs az a kívülről jövő veszedelem, végigdulás, évezredes elnyomás, mely ezzel fölérne.”
(Weöres Sándor: Az országhoz)

61

Alapvetően nem az ellenzék gyengesége, hibái, hanem az intézményi rendszerbe épített ezernyi igazságtalan, egyenlőtlen, csaló feltétel miatt nem győzhetett az ellenzék az április 3-i választáson. A mintaadó Horthy-rendszerhez hasonlóan Orbán-rendszere is úgy van összerakva, hogy az ellenzék soha ne kerülhessen többségbe a választásokon. Formálisan működik a parlament, vannak benne ellenzéki pártok, nyomaiban létezik ellenzéki nyilvánosság, és látszólag vannak szabad választások, ám mindezek működési keretei úgy vannak megszabva, hogy garantálják a mai „Egységpárt” többségét. Ha a határok tágulni látszanak, akkor rántanak egyet az istrágon, úja szűkítik az ellenzék mozgásterét. Kétharmados többséggel bármikor bármit megtehetnek. A rendszer által konstruált és kormánypárti kétharmados többséggel elfogadott – azóta egyébként több mint 300 alkalommal a kormánypártok által módosított – választási törvény, a monopolisztikusan uralt médiapiac, a kormánypártok számára korlátlanul rendelkezésre álló anyagi erőforrások, a kizárólag kormánypárti delegáltakból álló Alkotmánybíróság, az uralkodó pártok kétharmados többsége a Nemzeti Választási Bizottságban és az összes többi közjogi intézmény totális kormánypárti megszállása garancia arra, hogy ameddig ez a rendszer fennáll, addig a kormányt ne lehessen leváltani.

A vereség ténye tehát nem ért meglepetésként, a mértéke azonban számomra is letaglózó volt. Nyilvánvaló, hogy a Fidesz elsöprő győzelmében az ukrajnai háborúra épülő hazug, háborús-félelemkeltő kormánypárti kampánynak nagyon fontos szerepe volt, maguk a párt elemzői is úgy gondolják, hogy legalább 10 százalék (!) pluszszavazatot hozott számukra a háborús propaganda és a háború kitörése előtt készült közvélemény-kutatások is – az összes intézetnél – jóval kisebb arányú Fidesz-előnyt jeleztek. Ha beleképzeljük magunkat annak az embernek a helyébe, aki naponta öt-tíz percet fordít politikai tájékozódásra, és ebben a néhány percben folyamatosan azt hallja, hogy ha az ellenzék kerül hatalomra, másnap elzárják a gázcsapokat és a férfiakat elviszik a frontra, ráadásul a választás napján még be is csenget hozzá egy kedves, jól fészült, jól értesült fiatalember, és személyesen is megerősíti, hogy Márki-Zay háborút akar, az utcára kilépve pedig szembe találja magát az óriásplakátokkal, amelyek ugyanezt hirdetik, akkor nem marad sok oka, hogy kételkedjen ebben.

A Medián által a kampány utolsó napjaiban készített közvélemény-kutatás jelezte az olló szétnyílását, de a változás tényleges mértékét még nem érzékelte. A hidegtől és a háborútól való félelem mindent felülírt még akkor is, ha a gázcsapok elzárásától rettegők nem elhanyagolható része egyáltalán nem használ gázt. A baloldali szavazótáborból ugyancsak számottevő mértékben távozó lakótelepiek számára, akiknek életében a fűtött lakás az egyetlen biztos pont, még sokkal fenyegetőbb üzenet a gázcsapok elzárása. A háború kitörése előtti közvélemény-kutatások szisztematikusan azt jelezték, hogy a kampány során elérni kívánt bizonytalanok körében az ellenzéknek nagyobb tartalékai vannak, mint a kormánypártoknak. Úgy képezem, hogy az intenzív háborús propaganda elsősorban ebben a körben vált kormánypárti szavazattá.

Mindez természetesen nem menti fel az ellenzéket a nagyarányú veszteségért viselt felelősség alól, ezért érdemes elgondolkodni azon, hogy milyen stratégiai és taktikai hibák eredményeként állhatott elő az a helyzet, hogy az összefogás nemhogy a remélt többletszavazatokat nem hozta meg, hanem 2022-ben – az egyre drasztikusabban elszabaduló infláció, az elértéktelenedő forint, a soha nem látott méretű korrupció, a folyamatosan nehezedő életkörülmények ellenére – az összefogás 900 ezerrel kevesebb szavazatot kapott, mint 2018-ban a külön-külön induló ellenzéki pártok.

Az előválasztás kétségkívül innovatív kezdeményezés volt, amelynek sikerült megmozgatnia a kormányellenes szavazótábor, heteken keresztül tematizálni a politikai napirendet, erőt mutatni és önbizalmat adni az ellenzéki választóknak, a lebonyolításra vonatkozó szabályok között azonban több is volt, amely sokat ártott az intézmény hatékonyságának. Hibásan voltak megszabva az indulási feltételek, és tévedés volt a döntés, hogy a második fordulóra három jelölt juthat tovább.

A politikai szcénát egyebek között a különbözteti meg a civil szférától, hogy a színpadra lépés előfeltétele a politika erő felmutatása. Ez az erő pedig a szavazói támogatottságból fakad, vagyis abból, hogy valaki/valakik képesek egy pártot megszervezni, amely az általuk képviselt értékeket, cé-

lokat támogatja. Az előválasztáson hat párt és egy körvonalait soha nem dokumentáló mozgalom jelöltje indult el. Úgy vélem, hogy Márki-Zay Péter – minden személyes teljesítményét elismerve – rendszeridegen szereplő volt az előválasztási versenyben, és ez később számos konfliktus forrása lett. Hiszen hiába voltak nagyon határozott elképzelései a helyzetről és a teendőkről, semmiféle politikai ereje nem volt ahhoz, hogy ezeket az elképzeléseket érvényre juttassa az összefogáson belül. Miniszterelnök-jelöltté avanszálásába bele volt kódolva, hogy minden belső erőpróbán alul fog maradni, ez pedig elég reménytelen pozíció egy elnökjelölt számára.

Nehéz megindokolni azt is, hogy vajon miért hárman jutottak tovább a második fordulóra, hiszen nyilvánvaló volt, hogy ez újabb konfliktusokat szül. Várható volt, hogy a három továbbjutó közül az egyik vissza fog lépni, és bármelyik jelölt tette volna ezt meg, a versenyben maradt másik fél és támogatói ezt súlyosan sérelmezték volna. Ha csak ketten jutottak volna a második fordulóra, akkor a visszalépés nem szült volna gyanakvást, bizalmatlanságot és az egész folyamatra árnyékot vető vitákat.

Az elmúlt tizenkét év tapasztalatai alapján indokolatlan naivitás volt azt feltételezni, hogy a Fidesz ölbe tett kézzel figyel majd az előválasztás kimenetelét, miközben számára sokkal kevésbé fontos dolgok elérése érdekében is képes hegyeket megmozgatni – saját aljas eszközeinek bevetésével. Feltételezem, hogy minden oldalról körüljárták, hogy Orbán számára ki jelent súlyosabb kihívást, és feltérképezve Márki-Zay Péter személyiségét, elvégezve számos fókuszcsoporthoz és egyéb kutatást, úgy dönthettek, hogy a Fidesznek előnyösebb, ha MZP nyer. Egyrészt mert ebbe a felállásba kódolva voltak a folyamatos belső konfliktusok, másrészt mert a jelöltreől jól láthatóan hiányoztak az integrátori képességek, márpedig erre lett volna a legnagyobb szükség ahhoz, hogy működőképes és hatékony együttműködés jöjjön létre a pártok között. Végül is nem tudom, hogy az előválasztásban részt vevő pártok mivel altatták el gyanakvásukat a második fordulóban előbukkanó, majd azonnal eltűnő 200 ezer, többségében városi, középosztálybeli fiatal megjelenésével kapcsolatban, de számomra erre nincs más magyarázat, mint az, hogy valakik meghekkelték a második fordulót. Legalább negyven éve foglalkozom közvélemény-kutatással, figyelemmel kísérem a nemzetközi trendeket és más országok választási kutatásait is, de olyat még soha sehol nem láttam, hogy két választási forduló között a semmiből előkerül csaknem kétszáz ezer, döntő többségében középosztálybeli fiatal, aki az első fordulóban nem szavazott, most viszont boldogan beáll a sorba, hogy MZP-re adhassa voksát. Éppen azon réteg tagjai, akik politikailag a legkevésbé aktívak, és akiktől a legtávolabb áll az az értékrend, amit a jelölt képvisel. Hiszen nem tudtak róla többet, mint hogy egy mélyen vallásos, hétgyermekes, konzervatív ember. Majd ezt követően ez a kétszáz ezer szavazó ismét a semmibe vész, már a következő közvélemény-kutatásban sem látszik a nyoma. És végképp nem az április 3-i szavazáson. Nem vitatom, hogy sokan voltak, akik Karácsony Gergely visszalépése után, megfogadva a tanácsát, MZP-re szavaztak, de azt kétlem, hogy ez ennyi vadonatúj szavazót megmozgatott volna, miközben az első fordulóban szavazók közül csaknem ugyanennyien

a második fordulóban nem mentek el szavazni. Nem tudom, hogyan alakult volna az áprilisi választás eredménye, ha Dobrev Klára a miniszterelnök-jelölt, tartok tőle, hogy ebben a rendszerben akkor sem lehetett volna nyerni, de a Fidesz azt biztosan jól mérte fel, hogy számára kedvezőbb, ha egy olyan ember lesz az ellenzék vezetője, aki mögött semmiféle politikai erő nincs, és akinek a megválasztása elkerülhetetlenül folyamatos konfliktusokat generálhat az ellenzéki összefogásban. Hiszen annyit bizonyára lehetett a jelölről tudni, hogy sok mindenre alkalmas, de konszenzusteremtésre és egy ilyen – finoman szólva – színes összefogás menedzselésére biztosan nem.

Amikor az előválasztás eredményhirdetése utáni győzelmi beszédében MZP legfontosabb mondanivalója az volt, hogy „mi leszünk az ellenzék ellenzéke”, akkor úgy gondoltam, hogy megpecsételődött az összefogás sorsa. Teljesen abszurdnak tartottam, hogy miután az ellenzéki szavazók, az aktivisták minden képzeletet felülmúló erőfeszítéseinek segítségével megválasztják vezetőjüknek, MZP bejelenti, hogy küldetését abban látja, hogy leváltsa azokat, akik őt ehhez a pozícióhoz segítették. Nyilvánvaló volt, hogy ezzel a választással éppen az összefogás legfontosabb célja, a politikai integráció, a pártok közötti bizalom és együttműködés válik illuzórikussá.

Amikor MZP esélyessé vált a jelöltségre, megpróbáltam alaposabban megismerkedni vele. Személyesen, futólag már ismertem, de kíváncsi voltam politikai munkásságára is. Érdeklődtem felőle azok körében, akikkel együtt létrehozta a Mindenki Magyarországa Mozgalmat – közülük ekkor már senki nem volt a vezetőség tagja. Mindenhol azt az információt kaptam, hogy tisztességes, becsületes ember, de nem alkalmas egy közösség vezetésére. Öntörvényű, önjáró, önfejű, nem tud csapatban dolgozni. Erről tanúskodott számomra az is, hogy hódmezővásárhelyi páratlan sikere után nem sikerült pártot szerveznie a mögötte állókból, a Mindenki Magyarországa egy meglehetősen áttekinthetetlen struktúrájú, ismeretlen méretű mozgalom maradt, annak ellenére, hogy MZP párttá szeretne volna formálni. A mozgalom honlapjáról semmi nem derült ki a szervezet működéséről, gazdálkodásáról, tevékenységéről. Beszéltem erről a *Mozgó Világ* előválasztást követő Fapados Szalonjában is.

Nem tudom, mi történt volna, ha Dobrev Klára nyeri az előválasztást, de attól tartok, hogy a jelenlegi rendszerben, a teljesen egyenlőtlen feltételek miatt, ő sem vihette volna győzelemre az ellenzékét. Közben viszont ott motoszkál bennem a gondolat, hogy Dobrev elutasíthatósága 2021 áprilisa és októbere között – hat hónap alatt – 44 százalékról 18 százalékra csökkent, ami a maga nemében szintén egyedülálló teljesítmény. Abban pedig biztos vagyok, hogy Dobrev vezetése alatt nem amortizálódott volna az ellenzéki együttműködés, mert sokkal adekvátabb, integratívabb, tapasztaltabb, megfontoltabb vezető lett volna ennek a közösségnek az élén. Ráadásul meg vagyok győződve arról, hogy a minden szempontból jelentős hátrányban lévő ellenzéki oldal egyszerűen nem engedhette volna meg magának azt a „luxust”, hogy ne az általa is legalkalmasabbnak, hanem a mindenféle empirikus bizonyíték nélkül legesélyesebbnek tartott jelöltet válassza vezetőjének. MZP mellett a fő érv azt volt, hogy ő tudja legyőzni Orbánt, de ez éppen

úgy a városi legendák körébe tartozik, mint hogy Dobrevnek – miközben a legalkalmasabb – nincs esélye erre.

Hogy a Jobbikkal való összefogás inkább hozott vagy vitt szavazatokat az ellenzéki együttműködés számára, nehéz eldönteni. Azt feltételezni azonban, hogy a korábban szélsőjobboldali, ma a közép felé törekvő párt szavazótáborra együtt mozog a párt vezetőivel, illúzió volt. 2018-ig a Jobbik tagsága körében a legfontosabb kohéziós erő a rasszizmus, az idegengyűlölet, a kirekesztés volt, és attól, hogy a párt vezetői fokozatosan megpróbálnak a jobbközép felé húzódní, a tagság jelentős része jó eséllyel nem követi őket. Ugyanakkor nem kevés liberális szavazót éppen a Jobbikkal való szövetség tántorított el az összefogás támogatásától.

Az előválasztást megelőző lelkesültség gyorsan elpárolgott, és a miniszterelnök-jelölt megválasztását követő hónapban elkezdett apadni az ellenzék támogatottsága, közben hónapról hónapra növekedett a Fidesz előnye. Ebben nyilván fontos szerepet játszott a kormánypárt – semmiféle hazugságtól vissza nem riadó – gátlástalan karaktergyilkos kampánya, amihez szavazatvásárló intézkedések – a 13. havi nyugdíj, a teljesen indokolatlan, a közép- és felső osztályt támogató adó-visszatérítések, a minimálbér jelentős emelése és a rendvédelmi dolgozók jövedelmének emelése – kapcsolódtak, de a népszerűségvesztésre nyilvánvalóan hatással volt az ellenzéki összefogásnak az első hónapokban tapasztalt működésképtelensége. Legfőképpen az, hogy a közös lista a választók meggyőzése helyett saját belső konfliktusaival volt elfoglalva. Márki-Zay Péter ahelyett, hogy csillapította volna, provokálta a konfliktusokat, és miniszterelnök-jelölti kampányát mindvégig one-man show-ként képzelte el. Ez a kampány képi megjelenítésében is jól látszott; a plakátokon az összefogás jelöltjeként kizárólag egyedül szerepelt, megszólalásaiban nem a közösen kialakított álláspontot, hanem a saját véleményét képviselte. MZP jól láthatóan nehezen tudta eldönteni, hogy számára az összefogás két nagy pártja vagy a Fidesz-e a legyőzendő ellenfél.

Hol kimondva, hol kimondatlanul, de folyamatosan érezni lehetett az összefogásban részt vevő pártok széthúzását és azt, hogy a januárban döcögve beinduló kampányban már mindenki a saját pártjára és pozícióira figyelt. Az összefogás tartalmilag kiüresedett és elvesztette hitelességét.

Hosszú távon súlyosabb problémának gondolom a baloldali ellenzék kontúrjainak elmosódását, identitásának bizonytalanságait. Tény, hogy ma Magyarországon a választók körében számottevően többen vallják magukat jobb-, mint baloldali orientációjúnak, ennek az önbesorolásnak azonban az esetek jelentős részében nem sok ideológiai tartalma van. Az önmagukat jobboldaliként azonosítók közül sokakat egyszerűen a többséghez és a győzteshez tartozás vágya motiválja. Magyarországot tizenkét éve megszakítás nélkül egy szélsőjobboldali párt vezeti kétharmados parlamenti többséggel, hatalmas médiafölénnyel, ráadásul a világgazdasági konjunktúrának és az EU-s támogatásoknak köszönhetően a legutóbbi időkhöz minden társadalmi réteg életkörülményei valamelyest javultak. Márpedig közismert, hogy az életfeltételek javulása a legfontosabb tényező a bizonytalanok pártpreferenciáinak alakulásában. A választásokat megelőző, éppen időben érkező, ha-

talmas méretű kormányzati pénzosztogatás pedig átmeneti időre jótékony homályba burkolta a száguldó inflációt, a forint rohamos gyengülését, az életkörülmények romlását. A kormányzat tizenkét éve tartó karaktergyilkos kampánya, félelem- és gyűlöletkeltése, amelyre az utolsó hónapokban ráépíthette a baloldal háborúpártiságáról szóló teljesen abszurd és hazug uszítást is, jelentős hatással volt a választás eredményének alakulásában.

Közben a magyar baloldal szétaprózott, erőtlen, dezorientált és önbizalom-hiányos lett. Nem a saját problémáit próbálja megoldani, hanem a jobboldalét, nem saját magának, hanem a jobboldalnak keresett vezetőt, nem saját értékrendjének és elvárásainak akart megfelelni, és nem azt próbálta kitalálni, hogy mit akarnak a szavazói, hanem azt, hogy mit akarnak hallani a jobboldali szavazók, nem a saját, hanem a jobboldal által konstruált démonokkal hadakozott. Erre a legjobb példa az, ahogyan még a választások után is – Orbán kottája alapján – sokan Gyurcsányt okolják a vereségért, hogy önmaguk számára igazolják MZP megválasztását. Ahhoz, hogy a baloldal harc képes legyen, sokkal határozottabb identitásra és önarcképre van szükség.

A legszegényebbek, a társadalom perifériájára szorult százvezrek – akik az Orbán-rendszer valódi áldozatai, és akik az elsöprő győzelem meghatározó aktorai voltak – választói magatartásáról pedig nálam sokkal veretesebben beszélt Illyés Gyula a harmincas években, amikor a puszták népéről írt.

„Az bizonyos, hogy ami jót és szépet szolgáról el lehet mondani, az mind ráillik a puszták népére, amely nyelvben, szokásban, arcvonásban országszer-
te szinte hibátlanul őrzi ma is valamilyen fajta ősi alkatát. Nem házasodott össze más népekkel, még a szomszédos falusiakkal sem, főleg azért, mert senki sem volt hajlandó véle összeházasodni. Igénytelen ez a nép; engedelmes annyira, hogy már parancsolni se igen kell neki, telepatikusan megérzi ura gondolatát, s már teljesíti is, amint az olyan szolgálhoz illik, akinek már apja, anyja, dédje és üke is egy helyben és egyfajta urat szolgált. Ösztönösen ismer minden házi szokást, mindenre kapható, s dolga végeztével egy figyelmeztető szempillantás nélkül kiódalog a szobából csak úgy, mint az életből vagy a történelemből. Semmi veszély, hogy körükben a titkos választójog, például, meglepetést hozzon. Nincs az a titkosság, amelynél titkosabban ők ne éreznék meg, akár olyan távolságról is, mint ide Párizs, uruk akaratát vagy kívánalmát vagy atyai tanácsát, és azt fogják követni, ahogy a múltban is rendesen azt követték. Ha nem követték volna, ma nem volnának itt, nem volnának szolgák. [...] Az igazi szolga a nagy dolgokban szolgál. A kar tán lusta, de a lélek frissen hajlik.” (Illyés Gyula: *Puszták népe*)

Hideg zuhany

Korán reggel

Valamivel éjfél előtt elkezdődött a nap. Elalvás előtt még rutinszerűen ellenőriztem a CNN legutolsó híreit. Némi meglepetéssel láttam, hogy viszonylag hosszú budapesti tudósításban számolnak be a másnapi választásról. Az összeállítás lényege, hogy Orbán bármennyire is tapasztalt és biztos győztes szokott lenni, most elsősorban Putyin barátja, és ez a vonása fölöttébb megosztja a magyarokat. Volt egy – elismerő – snitt a délutáni, Ukrajna melletti tüntetésről is, amiről előtte az M1-en mint „háborúpárti demonstrációról” voltak szívesek megemlékezni. Hihetetlen. Harminckét éve többé-kevésbé hivatásszerűen követtem a kampányokat figyelemmel, de ilyen erejű hazugság- és rágalomáradattal még sohasem találkoztam. Zita hajnali ötkor elment a maga választókerületébe, Zuglóba, ott lett szavazatszedő bizottsági tag.

Délben

Részvételi adatok 11 órakor: négy százalékponttal alacsonyabb, mint négy évvel ezelőtt, és nagyjából a 30 év átlaga körüli. Vajon ez mivel magyarázható? Igaz, reggel még esett a hó, most pedig már süt a nap, talán sokan csak mostantól kapnának kedvet a szavazáshoz. Azt azonban nem tudni: kinek jó, kiknek használ, ha növekszik a részvétel. Közben telefonon, fészbukon és minden egyéb módon azt üzenik a rokonok, barátok, ismerősök, hogy ahol ők sorban állnak, példátlanul nagyra nőtt tömegek gyűltek fel. Biztosan az lehet a magyarázat, hogy mi csak az aktív kisebbséggel vagyunk kapcsolatban.

Kora délután

Háromnegyed négykor végre megjelennek a 15 órás részvételi adatok, ezek szerint a déli dinamika tovább erősödik, valószínűsíthetően 70 százalék körüli, azaz magas részvétel lesz. Egetverő botrányokról egyelőre nem hallani, csak a szokásos helybéli trükközésekről. A 17 órás adat szerint most is 63 százalék körüli a szavazáson megjelentek aránya, azaz éppen annyi, mint négy éve. Szabó Andi a Facebookon folyamatosan elemzi az adatokat, és úgy látja, hogy a biztos Fidesz-körzetekben a legmagasabb a részvétel, a billegők esetében viszont átlagos. Ha így marad, ebből valahol az 55-45 százalékos mandátumelosztás jöhet ki. Azaz messze lesz a kétharmad, de a kormányváltási remények éppen ilyen távolságra távolodnak. A végső és hivatalos eredményre persze a hét végéig várunk kell, de egy-két óra múlva már ezt az iménti realitást egyre több adat fogja alátámasztani.

Este

Bemegyek a Klubrádió választást értékelő műsorába, a fontosabb és véglegesnek is tekinthető számokat nagyjából az élő adás közben fogjuk megismerni. Addig meg, valahogyan csak elütjük az időt. Élő adásban... Nyolc óra után a munkatársak hagytak bogarászni az egyik szabad gépükön. És lá-

tom, látom, látom a részeredményekből, hogy... Látom, hogy ebből hatalmas ellenzéki vereség és nem várt mértékű Fidesz-győzelem lesz. Mire beülök az élő műsorba negyedikként (Hardy Misi, Rózsa Péter és Böcskey Balázs mellé), addigra ezt már valamennyien érzékeljük. Úgyhogy a beszélgetésünk este tíz óráig a lehetséges magyarázatok megtalálása körül kavarog. Utána még be kell mennem az N1 tévébe, hasonló okokból. Itt Para-Kováccsal kb. fél órában végigvesszük ugyanezt, de még valamivel többet is: mi lehet ezek után a vereséget szenvedett félnek a lehetséges és leginkább észszerű magatartása?

Éjfél lett, mire hazaértem, alig látok már, de azért megpróbálom futtában átnézni a legfontosabb adatokat. Elsőpró Fidesz-győzelem, mindenütt vidéken. Ha jól értem, akkor mindösszesen kettő mandátumot tudott vidéken az ellenzék a 106-ból megnyerni. De... hogyan lehetséges a listás szavazatokban ez a hatalmas különbség??? Az egységessé vált ellenzék majdnem egymillió szavazattal (20 százalékkal) kevesebbet kapott, mint a Fidesz? Budapesten a 18-ból 16-ot elvitt az ellenzék (akkor még így tudtuk – 18-ból 17 lett a vége – a szerk.), a maradékot az MKKP miatt vesztették el. Mondhatnánk, hogy ez már nem számít, de lehet, hogy ezen múlik majd az újabb kétharmad. Politikailag teljesen kettészakadt az ország: Budapest vs Vidék.

A levelezést megnyitva látom, hogy pl. Simonyi András azt írja Washingtonból: ott hallgatta, amit az előbb a Klubrádióban mondtam, és nem nagyon tud szóhoz jutni. Most már én sem.

68

Reggel, belátom, nincs mit tenni, neki kell állnom begyűjteni, olvasni és feldolgozni az első elemzéseket. Miért győzött ilyen fölényrel Orbán? Hogyan és miért vesztett az ellenzék kb. egymillió szavazót? Mi lehetett a háborús helyzet hatása minderre? Mihez kezd a Fidesz az eddigi legnagyobb győzelmével? Hogyan és mikor tud majd talpra állni az ellenzék? Lesz majd min töprengenünk, heteken át.

Munka előtt azért még kinéztem az erkélyre is, tegnap ugyanilyenkor hó-pelyhek és borzalmas hideg fogadott. Most tiszta kék ég, szinte kora nyári napsütés fogad. Még Zita tulipánjai is kinyíltak a nagy cserépben.

Utóirat április 9-én

Öt napon belül hétszer is a mindenkit meglepő eredmények magyarázatával kellett az időt töltenem – rádióban, tévében, portálokon és előadások alkalmával. Mindehhez fel is dolgoztam mintegy nyolcvan elemzést, mindeközben a magam – alaposabb – magyarázatának a rendszere is összeállt. Öt, egymással szoros összefüggésben lévő tényezőt kell majd idővel részletesen is végiggondolnunk. Az öt tényező nem egyforma erővel hatott, megpróbálom vázlatosan, egy-egy bekezdésben úgy megírni, hogy az egyre fontosabbak felé haladjunk:

– Az utolsó hónapok példátlan (és felelőtlen) pénzosztogatása még olyan nagy csoportokat is kormánypártiakká tehetett időlegesen, akik eredetileg nem gondolták volna magukat választási tényezővé válni.

– A kormányképesség megítélése dolgában Orbán Viktor és Márki-Zay Péter nem voltak egy súlycsoportban, mert a jelen médiaviszonyok közepette még egy valós és kiegyenlítettebb versengésben sem lehettek volna összemérhetők.

– Az utolsó időszakban megtehető mozgósítás terén úgyszintén olyan aránytalan feltételek mellett versengtek, amely még egy ezerszer egységesebb és hatékonyabb ellenzék számára sem hozhatott volna győztes méretű támogatói tömeget.

– Az ellenzéki térfélen kezdetektől szerkezethibás felállás volt, amelynek a hátrányait csak nagyfokú és kölcsönös bizalommal lehetett volna áthidalni. Ehelyett a kölcsönös bizalmatlanság szabályozott.

– E főnti négy tényezőt a március 15. után kitalált és elképesztő erővel keresztülpréselt hazug szereposztás lényegében egyetlen modellt gyúrta össze: *Orbán = Béke – az ellenzék = Háború* képletrel a tarka ellenzéki oldalon nem tudtak mit kezdeni. A biztonságra vágyó és egyoldalúan aggódó közvélemény többsége viszont nagyon is gyorsan magáévá tette ezt a felosztást. Békét, biztonságot, alacsony energiaárakat, szuverén Magyarországot akarnak – jelentsen mindez bármit is. A szomszédunkban zajló háborúnak a hazai belpolitikai viszonyokra történt gyors és kikezdhetetlen lefordítása minden korábbi várakozást felülmúló eredménnyel járt.

Vörös István

Az optimista halála

69

2022. április 2., 0 óra – közeledünk a ferihegyi repülőtér felé, a lányunk jön haza Dublinból, ahol orvosi fizikát tanul. Szűk két napja lesz itthon, a szavazás után repül is vissza. Hajnali háromig fönny vagyunk, reggel nyolckor mégis sikerül föltápáskodni.

Hány évig tartott a Kádár-korszak? 1956-tól 1988-ig, harminckét év. A Horthy-korszak? 1920–44. Úgy látom, hogy a jelen korszak Magyarországon 1998 óta tart. Bár két ciklusban nem ugyanaz az erő kormányzott, de a közbeszédet és a gondolkodást sok tekintetben jobban befolyásolta ellenzékéből is a most regnáló miniszterelnök irányvonala, mint a kormánynál levőké. Ez is huszonnégy év. Melyikkel lesz időben összemérhető a mostani, szintén névhez köthető korszak, ez a választás tétje. És mindaz, ami ebből következik.

De mit tehetne az ember egy nappal a választás előtt, mint hogy családi ebédet rendez, a lányunkat ünneplik nagymamák, nagynénik. Édesanyám távol marad, két napja Tisza-parti falujukban elesett, úgy ítélik meg, hogy nem tudna feljönni. Kár. Pedig ő volt az egyik, akit meggyőztem, hogyan kell szavazni.

Se az ukrajnai tüntetésre, se a kampányzáróra nem tudok elmenni, mert este koncertbérletünk van. Évek óta nem voltam a Kongresszusi Központban, novemberi eső esik, a Müpában első sor közepére szóló jegyünk itt egész a szélre szól, nem is látjuk a szólistát, se a karmestert, csak amikor belépnek a terembe. Viszont remekül az ütősöket. Teljesen új frontja felől figyelem a zenét.

Április 3. Viszonylag korán kelünk, 10 után négyesben indulunk szavazni. Csatlakozik a szomszéd kerületben lakó, de még hozzánk bejelentett fiunk is. A szavazás nyugalomban lemegy, eltekintve attól, hogy a szavazóhelyiségben egy külföldi, talán izraeli tévé kommentátora mondja el egymás után többször a választás tétjéről szóló felvezető szövegét angolul. Vágókép leszünk a tenger túlsó partján. Aztán lányom elkíséri kedvenc nagynénjét is szavazni, ő ott már csak szemtanú, abban a körzetben a spanyol tévé forgat.

Ha nem vettük volna észre, ebből is rájöhetünk, hogy a választásnak az országon is túlmutató tétje van.

A tegnapi őszi idő után reggel havazott, már naponta váltják egymást az évszakok, megjósoltam, hogy holnap itt a tavasz. De tévedtem, ugyanis amikor a szavazásról kilépünk, máris tavaszi napfény és kék ég fogad. Menyire gyorsult föl az idő?

Pár éve még egymást követő őszi hetek során regisztrálhattam a négy évszakot lepörögni egy szűk hónap során. Most napok alatt megtörténik mindez.

Nem lenne baj, ha a kormányra kerülők majd a lényeges kérdésekkel is foglalkoznának. Mert hogy a népszavazás álkérdései, hiába tudtam róluk előzetesen, ott a fülkében egészen meghökkentettek. Tizenkét év folyamatos kormányzás után ezek volnának azok a mindennél fontosabb ügyek, amelyekben a néphez kell fordulni tanácsért? A jelenlegi kormány kormányprogramjaként is olvastam, és szívesen vettem volna magamra a sikító maszkot, mellyel most ugyan visszaéltek, egy különben jópofának is mondható piros bábus kampányban. Ez a négy kérdés a lényeg? Ennyit látok a világból? Ezt akarjátok megoldani? A többit majd salátatörvényben? Az utóbbi időben már a salátát is megutáltam, félttem, hogy ott is találok valami keszekusza törvényt, ami „itt a piros, hol a piros?”-logikával keveri tovább az össze nem tartozó dolgokat, egy kórházat majd az ország másik felén levő vegyi gyárral kapcsol össze, csak azért, hogy mind a kettőnek a balatoni üdülőit egy szolgáltató társaságba lehessen kiszervezni.

Szóval a salátában rukkola, adótörvény, citromos öntet, atomerómű.

Negyedóra van az urnazárásig. Ági egy barátnője kérdezi, mi lesz az eredmény. Hát nyerünk!

Nyolc órakor fáklyás felvonulás halad el az ablak előtt, a Kossuth téren nagy fénytócsát alkotnak, előbb mai zene, aztán a Himnusz, most valami dörmögő géphang beszél. Verset mond?

Közben nézem a Partizánt, egy új kormánypárttagként aposztrofált ember élő adásban elmeséli, hogy egy hetvenéves roma bácsi, aki még sose szavazott, de ő rávette, hogy most megtegye, átküldte neki az okostelefonján, hogy részt vett (nyilván a lefényképezett szavazócedulát). Azt hiszem, ez egy akaratlanul leleplezett választási csalás.

Közben elmúlt 9, jönnek az eredmények.

Hú.

--

Az optimistának először a pofája szakadt le. Ott találták az íróasztala mellett, de gumimaszknak nézték. Nem azt érezte, hogy bárki becsapta. Azt

érezte, hogy magát csapta be. Nem azt érezte, hogy mindenki hülye rajta kívül, azt érezte, hogy ő az. Nem azt érezte, hogy valami elveszett, azt, hogy sose volt meg.

Az optimistát elszállították. A mentőorvos a személyijét vizsgálgatta. Nem is Optimista volt a neve, állapította meg.

Az optimista ekkor felült a mentőkocsiban, kinézett az ablakon, ahol a választási plakátok úgy suhantak el a szeme előtt, mint valami részeg vízió: Itt fogunk élni! – motyogta. De akkor már, mondtam, nem élt.

Kiss Judit Ágnes

Madagaszkár térkövezve

Április 3. vasárnap

A reggel még Kaposváron ért, a X. Gyermek- és Ifjúsági Színházi Biennálé utolsó napján. Már csak a gálaelőadás volt hátra, a *Madagaszkár*. Filmként sem rajongtam érte, most is leginkább katasztrófa volt: iszonyú hangos, nemcsak túl van erősítve, az egész előadás zajos, harsány, nincs benne egy lélegzetvételnyi csend sem. Mintha attól félnének, ha valami halkabb, finomabb, a gyerekek nem veszik észre. Pedig mennyi jó, érzékeny előadást láttunk az előző három napban!

A gyerekeim persze élvezte, pont mint a középiskolásoknak szóló tantermi előadást, kisiskolásoknak szóló mesejátékot vagy a négyéves korig tervezett babaszínházat. A csecsemőszínházat készítőik tudják, hogy a kicsik a valódi, igaz dolgokra vevők. Nagyobb korukban sem ők igénylik a csinnadrattát. Ránevelik őket a Disney-rajzfilmek, hogy slágereket és egész alakos plüssjelmezeket várjanak. Érzéketlenítés.

Velünk is valami ilyesmi történt, történik az elmúlt tizenkét évben, a nagybetűvel írt Nemzeti Kultúra egyre alacsonyabb színvonalú giccs, esküszöm, visszasírom Wass Albertet, országos szintű a hülyítés: Tóth Gabi, Kis Grófó, Szikora Robi és Győzike.

Nem akarok a választásokra gondolni, nem is tudom, miért jut eszembe, nem beszélünk róla, pedig azért vágódtunk rögtön az előadás után autóba, mert én Pesten szavaztam, a férjem Szentendrén. Jönnek a hírek, nem bírom nem nézni: szavazásra buzdító posztok, részvételi arányok, lefotózott szavazólapok.

A hetedik kerület 8-as körzetében alig voltak, végigikszelgettem a népszavazási ívet, ráírtam, hogy érvénytelen, aztán ráírtam valami nyomdafestéket nem tűrőt is, mi tagadás. Bezzeg, ha rajzolni tudnék...!

Szentendrén hosszú volt a sor, a Japánkertben sétáltunk, míg a férjem végzett, csupa hermafroditát rajzolt a karikákba, Mars és Vénusz jelét egyszerre, remélhetőleg ez is érvénytelen.

Nem akarok reménykedni, hogy ne kelljen csalódnom. Nem akarom leírni vagy kimondani azt a mondatot, hogy „hát akkor itt fogunk élni”.

Közben elérték a háborús hírek is: összekötözött kézzel és lábbal fekvő holttestek Ipriny és Bucsa utcáin, többen hátulról, közelről kaptak golyót a fejükbe. Nem szentek az ukránok sem, ha egy férfi nem akart harcolni, helyben lőtték agyon. A volt tanítványomnak sikerült Németországba menekülnie. Nem akart meghalni Ukrajnáért.

Mészárlás, háborús bűn, és főleg bosszú, a visszavonuló oroszok tehetetlen bosszúja. Marinára gondolok, Marina Sztjepnovára, íróársamra, akinek *Lazar asszonyai* című regényét apró falatonként olvastam el, hogy tovább tartson. Ismeretlenül írtam rá az Instagramon, hogy sajnálom, amit oroszoként most éreznie kell. Igen, írta, a szégyent. Én is szégyellem magam, ha nem is ilyen horderejű bűnökért, de ugyanígy, több mint egy évtizede már. És félek, hogy újabb négy év szégyen következik.

Este hét van. Lezárult a választás. Valahol az eredmény már létezik. Most még lehet győzelem és vereség, Schrödinger macskája egyszerre halott és élő. Ki fogják nyitni a dobozt.

Április 4. hétfő

Kinyitották. Nem élt. Melyik macska bírja ilyen hosszan egy dobozban?

Olyan jó lenne azt hinni, hogy csalás volt. Hogy nem igaz. Hogy valójában nem kell az ország kétharmadának háborús retorika tizenkét évig, aztán hirtelen békezaszló, kultúrának mulatós és nemzeti giccs, nyomor és szegregáció, beépített Balaton, leműtrágyázott Kishantos, stadionok, kórházi várólisták, haldokló oktatás. De kell. Leginkább a nyomorban élőknek. Milyen trauma állhat emögött? Mikor lesz ennek vége?

Dermedten figyelek. Az ismerőseim közül többen csomagolnak. Más, aki már évek óta külföldön él, állampolgárságért folyamodik. És már én se tudom jó szívvel mondani, hogy „maradj, mert meg kell védeni, kinek nincs is hova...” De azt tudom, hogy maradok. És reméltem, hogy nem kell leírnom, hogy „hát akkor itt fogunk élni”, de nem tudom nem leírni.

A nap ugyanúgy felkelt, ez mindig érthetetlen, ha gyászol az ember. Én is ugyanúgy felkeltem, dolgom volt. Költöztettem a lovamat Isaszegről Szentendrére. A lószállító kaszkadőr sráccal végigbeszélgettük az utat. Családi problémák jöttek szóba, választások nem.

Léda rögtön gyanút fogott, amikor ketten jelentünk meg a legelőn. Az utánfutó rámpáját horkantva megszagolta, aztán némi bizonytalankodás után feljött utánam, hogy elhagyja a hazáját. A lakóhelyét. Nyerített egyet, talán búcsúzóul, talán csak azt kérdezte a ménestől: hol vagytok? Nem felelt neki senki.

Amikor a futó elindul, a ló már általában szétterpesztett lábakkal próbál kapaszkodni a mozgó talajba. Nem hallottunk se nyerítést, se dobogást. Egyszer álltunk meg út közben, hátramentem Lédához, állt és remegett. A nyakán, a sörényénél, ahol vékonyabb, lehetett látni, hogy az egész öt-száz kilós test reszket a félelemtől.

Amikor megérkeztünk, levezettem, aggódva körbenézett, nyerített egyet (senki nem válaszolt neki), aztán elkezdett legelészni. Egy beállóba vihettem, amíg megszokja az új környezetet, kértem mellé társnak valakit (hoztak is egy kis sánta pej kancát), egyedül pánikba esne. Aztán ott hagytam reménykedve, hogy hamar megszokja az új hazát. Otthont.

Pestre már busszal utaztam, edzésem volt, ma először tudtam 50 kilót felhúzni. Az évtizedeken át engedélyezett három kilóhoz képest ez elég komoly teljesítmény. Nem is fogok rosszat mondani a testemre, mindent megtett, amire azt hittem, nem képes: kihordott és világra hozott egy gyereket, meg is etette néha, összeforrt egy törés után, lassan ötvenéves, mégis felemel ötven kilót. Jó volt erősnek érezni magam. Most különösen jó.

Edzés után mentem átadni a kulcsokat az új bérlőnek, remélem, jól fogja magát érezni, soká marad, semmi nem tesz tönkre, inkább javít, és vigyáz a házamra. A házamra.

Aztán indultam elbúcsúzni az egyik legrégebbi barátnőmtől, aki holnap repül Angliába. Ahol jobban lehet keresni, ahová a fiai már rég kiköltöztek, és magyarul beszélnek egymás között, kivéve, ha filozófiáról vitáznak, mert az jobban megy nekik angolul. Ha kint családot alapítanak, a gyerekeik talán már az ebédről sem magyarul fognak vitázni.

Ismerősök és ismeretlenek sokan pakolnak, aki teheti, elmegy innen. Gyerekkorom magyarjai, barátaim már amerikai, brit, svéd, francia gyerekek szülei, nagyszülei. A magyarul alig értő kínaiul, afgánul, ukránul beszélő idegenek gyerekei pedig majd a magyar irodalom értő olvasói – talán az én olvasóim is – lesznek. Ez így rendben van. Csak én nem mehetek. Nem akarom, hogy ha lesz unokám, ne értse a meséimet. Nem mehetek, ha elvesztem a nyelvi környezetet, minek írnék bármit is? Kinek?

Nem is magam miatt vagyok most ennyire szomorú, nekem nem kell tanári fizetésből vergődnöm egyik hónapról a másikra, én nem vagyok annyira kiszolgáltatva a közoktatásnak, a kórházi várólistáknak, a nyugdíjrendszernek, mint több millió itt élő embertársam (próbáltam honfitársat írni, de nem ment). Persze érint engem is, ha értem nem jön órákig a mentő, ha bezáratják a gyerekem iskoláját, ha az állam bevásárolja magát a könyvpiacra. Hiszen megtehet bármit, van rá felhatalmazása, ahogy a bántalmazó is megtehet bármit, ha az áldozata elhitte, hogy nincs más lehetősége, csak az engedelmesség. De amit a letérkövezett országgal, a legyomirtózott Kishantossal, és amit ezekkel a kiszolgáltatott emberekkel műveltek, azt talán évszázadokig nem lehet helyrehozni. Már senkinek nem tudom jó szívvel mondani „maradj tövisnek bőr alatt”. De rám még mindig érvényes.

Egy vidéki szavazóköri, ahol minden rendben ment

*„... s láttam, a törvény szövedéke
mindíg fölfeslik valahol.” (J. A.)*

A kis faluban, ahová a 20K küldött szavazatszámolónak, rendben zajlottak le a választások. Nem volt buszoztatás, nem volt szavazatvásárlás, nem manipulálták a voksokat vagy a jegyzőkönyveket.

Ahogy a helyi számláló kollégák mondogatták, minden a szokások szerint történt. Most is ugyanaz a bácsi érkezett elsőnek. Ellenőrizte és rendben találta az urnákat, aláírt, szavazott, majd büszkén távozott.

Már szállingóztak is a korán kelők, miután Nándi bácsi hajnalban nyitó boltjában idejében megitták a felest meg a sört. Nándi bácsi, fölül a 80-on, új gumikesztyűben vágta föl a zsemlémet, zacskóban adta át, és csendben hozzátette, hogy ő a változásra szavaz. Később megtudtam, hogy ő nem ide való, csak beházasodott a faluba, ahol már vagy 40 éve vezeti az üzletet. Ő volt az egyetlen, aki nem anonim iksszel, hanem szavakban is megfogalmazta a választói szándékát, a kisboltban, a féldecisek és az ötösével csomagolt zsömlék mellől. Kiffi aznap nem érkezett.

74

A puffedt arcú, pia- és cigiszagú, meghatározhatatlan korú férfiakat 10 után a misés nénik követték, bottal, görnyedten, szürkén.

Lassacsckán, de folyamatosan érkeztek a romák, családostól, sok gyerekkel. A mellettem ülő önkormányzatis képviselő néni a fülembé súgva, jóízűen magyarázta, hogy ki kit vert félholtra, ki késelte meg a feleségét, ki lopta el Eszti néni utolsó tyúkját, kinek nem volt munkaviszonya soha az életben.

11 felé befutott derékhad, a falu középosztálya. Parasztok (ahogy a helybéli romák hívják a magyarokat), városiasan, első szavazó gyermekekkel, romák, divatosan, csak a bőruk sötétebb színe meg a nevük árulkodott.

A tavaszi hóvihár után kisütő nap meghozta a szavazók utolsó hullámát, hogy öt után már csend legyen, mert faluhelyen hamar esteledik.

Hétkor kulcsra zártuk az ajtót, és kilenc felé már tudtuk is: 160 választópolgár jelent meg a 259-ből. Egyéniben 130, listán 135 szavazattal nyert a Fidesz.

Elsőprő többséggel szavaztak amellet a rend mellett, amely olyannak hagyta meg őket, amilyennek aznap látszottak.

Személyi, legyen olyan kedves, rendben, tessék eltenni, itt ne maradjon, itt tessék aláírni, nem, nem itt, a neve fölött, nem baj, ha nem szép. Strigula. Boríték a jobbikos, nyugdíjas rendőr kollégától. Végül a három szavazólap, amelyet az óriási hasú, bajszos Karcsi bácsi pecsételt le. Pont a közepébe kell nyomni, na látják, így!

Igen, a szavazólapokat Karcsi bácsi osztotta egész nap, a Fidesz–KDNP-delegált. Nemrég jött ki a kórházból, infarktusa volt. Keveset beszélt, csak ült

szétvetett lábbal, megkerülhetetlenül. Mikor széles léptekkel mégis kidöngött pisilni, a világért sem adta volna át a feladatot másnak, mint Cilikének, akivel komaságban van, mint későbbben kiderült. Ha a pecsételés el lesz cseszve, oda a szavazat, én nem állhatok jól mindenkiért.

Átvette a szavazó a paksamétát, bebújt a kék függöny mögé, matatott, zörgött a borítékkal, kibújt. Ide? A másikba is jó, mindegy. Bedobta, hamar elment, nem kocsma ez, kérem.

Mikor számolni kezdtünk, és az egyik helybéli látta, hogy tényleg mindjárt rosszul leszek, félrehúzott. Suttogva, szemét Karcsi bácsin tartva elmondta, hogy a Karcsi az egy nagy fideszes, a testvére tótumfaktum a megyei pártszervezetben, és itt bizony minden romának meg lett mondva világosan, hogy ha nem a Fideszre szavaz, az hétszentség, hogy nem lesz több segély, és hamar kiderülnek az ilyen-olyan dolgok is.

Volt a bizottságban egy édes roma lány, a Kitti, akit mindenki szeretett. A Kitti más, ő tanul, mondta jóindulatúan az egyik önkormányzatis néni. Kati, kérdeztem mellé ülve, miért szavaznak a romák a Fideszre. Kicsit elgondolkodott, majd elmesélte a saját történetét. Hogy hogyan végezte el a középiskolát úgy, hogy közben dolgoznia kellett, hogy milyen megalázóak voltak a differenciálatlan követelmények, hogy hogyan gyógyította meg a három évig tartó pszichoterápia a pánikbetegségét, amelyet az iskolai problémái váltottak ki. Hogy most OKJ-s képzésben azért tanul pénzügyi ügyvitelt, hogy bebizonyítsa, noha bukdácsolt a gimiben, bármire képes. A szavazás? Hát a CSOK, a nagycsaládosok adóvisszatérítése, a 13. havi nyugdíj sokaknak egyszeri lehetőség volt, amelyért hálásak, amelyet féltének.

A zsarolásról nem beszélt. A piti cigányokkal neki már nincs dolga. Nem erőltettem. Odaadtam a telefonszámom, hogy ha egyszer segítség vagy szállás kell Pesten, hívjon fel, örülni fogok. Megdöbbsent, és csak aztán örült.

Éjjel egyre készen is voltunk. Átvettem a jegyzőkönyvek másolatát, és hazaballagtam a szállásomra. A járdán ragyogtak az olvadt hó kis tócsái, mint a színes üveggyöngyök.

Örökszép üveggyöngyök, láncba fűzött félelem, vagytok és maradtok a leg-erősebb valuta a lehetőségek piacán.

Falus Ferenc

Biodíszlet

A választásra számlálónak jelentkezni a legkönnyebb. A kampány tehetetlen időszaka után ez tényleges tevékenységnek tűnt, és látszott, hogy mindenki, akiben a legkisebb hajlandóság van, szükség van, hogy összejöjjen a szükséges 20 ezer vállalkozó. A többség, köztük én sem tudtam pontosan, hogy mire vállalkozom. Felhívtam azt a jelöltet, aki a vidéki házunk közelé-

ben jelölt, és felajánlottam, hogy oda megyünk számolni, ahová csak akarja. A körzetében lévő legtávolabbi falu is alkalmas nekünk. Aztán elkezdtük töltögetni az elektronikus jelentkezési lapokat, majd az adatokat újra egyeztetjük stb. Már hetekkel előbb foglalkozni kellett ezzel az egy vasárnapi reggeltől estéig tűnő kirándulással. Szóval átjelentkeztünk, majd újra átjelentkeztünk – ez meglepően simán ment. Még postai levélben is kaptunk róla visszaigazolást (a postának is élnie kell...). Aztán kiderült, hogy erre a munkára fel kell készülni, tanulni kell, esküt kell tenni. Az eskütételhez előre oda kell utazni (második hosszás autózás), ismeretlen emberekkel kell kapcsolatba kerülni, és ehhez még kommunikációs felkészítési anyagokat is meg kell nézni.

Ekkor már tudtam, hogy egy komoly jogi anyagot is meg kell tanulni, mert ennek készségi szintű ismerete nélkül azt csinálnak az orrom előtt, amit akarnak. Mi a választás tisztaságának biztosítására készülünk, de mások esetleg arra, hogy szavazóköriként csak néhány szavazat – tényleg akár öt szavazólap – érvénytelenítése, manipulálása is elegendő lehet ahhoz, hogy ahol szoros verseny várható, ott ennek akár döntő jelentősége legyen. Persze a szokásos tisztességes és törvénytelen mozgósításoknak ennél nagyobb a jelentősége, de ezt a szavazókörből csak nagyon ritkán lehet meggátolni.

Az internetes tananyagokat és egy nyolcvanoldalas hivatalos kiadványt kellett megtanulni. Sok órát készültem a vizsgára, amikor felfogtam, hogy a bizottságnak – nálunk – kilenc tagja lesz. Öt tagot a fideszes önkormányzat választ meg, köztük az elnököt és helyettesét, és póttagokat is felkészítenek, hogy még véletlenül se legyenek egy pillanatra se kevesebben. Ehhez jön a két kormánypárti és a két ellenzéki megfigyelő, akiknek mindenben teljesen egyenlő jogaik vannak. A jogok gyakorlása fellépéssel, önérvényesítéssel vagy a bizottsági szavazás során történhet. Tehát az esélyeink a jogérvényesítésre egyharmadosak a papírforma szerint. Majd meglátjuk, hogy tényleg szükség lesz-e rájuk. A „fegyver” a gyanús esemény jegyzőkönyvezése lesz. Erős kétségeim vannak, hogy ezek a jegyzőkönyvek a jelenlegi Nemzeti Választási Bizottság mellett megváltoztathatják-e egyáltalán az eredményt, akár egyetlen szavazó kör esetében is.

Eddig a felkészülés, aztán jönnek a fizikai előkészületek. Én már évek óta nem ügyeltem, nem dolgoztam végig az ügyeletet, tehát a közel 24 órás munka fizikai, pszichés megterhelésére is fel kell készülnöm. Őszintén aggódtam, hogy hogyan fogom bírni a terhelést. Hajnali háromkor kelés, majd egy kicsit több, mint egy óra utazás, hogy időben érkezzünk. A terem berendezésével sok a dolog, meg is kértek, hogy ne a törvény szerinti utolsó pillanatban, fél hatra érkezzünk, hanem jóval előbb. Ők amúgy is korábban kezdik a munkát. A termet be kell rendezni, a szavazólapokat át kell számolni, a dokumentumokat össze kell készíteni, meg kell ismerkedni egymással, a feladatok szétosztásában meg kell állapodni és jegyzőkönyvet kell készíteni. Pontban hat órákor ki kell nyitni az ajtót.

Amit eddig írtam, azok csak az előzmények voltak. Úgy terveztem, a többit majd vasárnap után írom meg.

Hát ez a vasárnap után jócskán elhúzódott. Tizenkét nap emésztési idő is kevés volt hozzá. A köztes időben oly sok beszámoló és vélemény jelent meg, hogy nehéz feladatnak érzem, hogy közlésre érdemesnek merjem gondolni a saját, egyéni tapasztalataimat. Majd a szerkesztők eldöntik, hogy nyomtatásba kerüljön-e, de hogy mi, azt csak most kezdem el írni. Szorongok, ettől is, amint szorongtam a szavazatszámolás előtt is, hogy megtanultam-e mindent, bírni fogom-e fizikailag az akár 24 órás fennléte, folyamatos figyelmet?

Nekünk is hajnali háromkor kellett kelniünk, négykor indulni legkésőbb, mert minimum egy óra autóútnyira kellett mennünk. Egyszer már voltunk ott, amikor az esküt letettük – szép esküokmányt is kaptunk. Akkor csak a mi jegyzőkönyvvezetőkkel meg a polgármesterrel találkoztunk, a többiek korábban tették le az esküt.

Még az eskütétel egy eseményéről hadd számoljak be. Egy másik szavazókörbe tartó úr is velünk együtt tett esküt. Az eskütétel után a választási iroda vezetője, a falu jegyzője ismertette a választási szabályokat, és annál a pontnál, hogy a szavazóhelyiségben nem lehet pártnak jelvénye, logója, az úr azt kérdezte – láthatóan számítva az én ellenérezéseimre, hogy ő mindig sujtásos mellényekben, kabátokban jár, hogy ez pártszimbólumnak tekinthető-e? Meglepte a válaszom, hogy azt mondtam: nem tudom, hogy melyik párthoz kellene ezt társítanom. Furcsa koalíció lettünk.

Ötrel kellett érkeznünk, hogy legyen időnk megismerkedni a többiekkel, szétosztani a feladatokat, megszámlolni, átszámlolni a szavazólapokat, befejezni a szavazóhelyiség berendezését. Vinnünk kellett a kutyáinkat is, akiket nem lehetett 24 órára egyedül hagyni se bezárva, se a kerítés nélküli udvaron. Ezt előre egyeztettük, hogy a kutyák az autóban maradnak, csak időnként egyikünk viszi majd őket sétálni. De este héttől a számolás befejezéséig mi sem mehetünk majd ki.

A feladatok elosztásában könnyen megegyeztünk, hogy mindenki mindent fog csinálni. Én a pecsételést kértem első feladatnak, mondván, ez egy orvosnak való feladat. Mi maszkban voltunk többé-kevésbé, de csak mi. Előbb-utóbb fel kellett vállalnunk a vírusközösséget, azzal a kéréssel együtt, ha bármelyikünk megbetegszik a következő napokban, akkor értesítjük egymást. Azok között is, akik szavazni jöttek, alig volt, aki viselt maszkot.

Folyamatosan jöttek szavazni, hosszabb szünet egyáltalán nem volt. Csendben, többnyire leharcolt emberek jöttek, nem nagyon beszélgettek, kevesen hozták a gyerekeiket, a bizottság helyi tagjaival is alig beszélgettek. Kevesen voltak elegánsak, ünneplőben senki sem jött. Sokan piszkosan munkából – többnyire valami felújításból – ugrottak be szavazni. Az első szavazók köszöntésének feladata a fideszes delegáltak – egy környékbeli ismert személynek – jutott. Hát nem tett ki magáért. Kb. nesze fogd meg, adta át az első szavazóknak készített „ajándékot”, egy jelvényt a felirattal, hogy „szavaztam”. Egyszer nekem is volt lehetőségem valakit köszönteni, hát én elmondtam neki, hogy milyen ünnep, hogy mostantól fogva a véleményével, szavazatával befolyásolhatja az ország sorsát. Egy fecske nem csinált nyarat.

Az egész szavazókörben senki sem kért mozgóurnát. Egy mozgásában korlátozottat kisbusszal hoztak szavazni, a kormánypárti és az ellenzéki megbízott jelenlétében az udvaron szavazott, és mi dobtuk be a szavazatát az urnába. Egész nap senki semmilyen szabálytalanságot meg sem kísérelt. Sem láncszavazásra, sem a szavazók szervezésére utaló jelet mi nem észleltünk. Itt minden eldőlt már korábban. A többség tette a dolgát, és nem akart semmiféle változást, bele volt törődve a helyzetébe – legalábbis én így éreztem.

Az önkormányzat épülete, ahol a mi szavazókörünk volt, frissen volt felújítva. Szép, jól felszerelt konyha, mellékhelyiség, tisztaság. Kaptunk reggelit, ebédet, vacsorát, kávé, kedvességet.

Szóval gyorsan elrepült a nap, pedig egyikünk mindig az urnák közelében maradt és figyelt. Este hétkor kezdtük a számolás sziszifuszinak ígérkező munkáját. A jegyzőnk nagyon szeretett volna mindent a legapróbb részletekig szabályosan végigcsináltatni velünk. Többször számoltunk mindent. Először szedjük három csoportba a szavazólapokat. Mindegyik halmot számoljuk át kétszer, majd a csoportokat szedjük szét a jelöltek szerint, és így tovább. A botrány a népszavazásnál ütött ki, ahol rengeteg érvénytelen szavazatot – 150-nél is több volt, egyesével akarták aláíratni mind a kilenc bizottsági taggal. Egy darabig az elnök vezetésével ellenálltunk, de a jegyző kedves kérésének és izgalmának – hogy nem fog megfelelő munkát végezni – végül nem tudtunk ellenállni, és csak aláírtunk, és csak aláírtunk, és már éjfél is elmúlt, és mi már kilenckor büszkék voltunk, hogy milyen jól dolgoztunk, mert akkor már volt a szavazásnak érdemi eredménye. Ez egy stabil fideszes körzet, ahol a 20 százalékos ellenzéki szavazatról tájékoztattam a jelöltünket, mert azt hittem, hogy ez nagyon jó, mert a nagyvárosban erős nyerést vártunk, és a környező falvak kicsit jobb ellenzéki eredménye – elvileg – elég lehetett volna a győzelemhez. Hát nem így lett.

Éjjel egy után indultunk haza, de nem volt hová mennünk eredményváró buliba, az egész napos információelzártság után hirtelen kaptuk a teljes, totális vereség híré, érzését.

Utólag nagyon nagy hibánknak gondolom, hogy a Medián 50-40 százalékos felmérését nem vettük elég komolyan. Nem hívtuk fel a támogatóink figyelmét, hogy nem múlt el a kétharmad veszélye, ezzel kihagytuk a mozgósítás egyik fontos elemét.

Hazafelé úton már az a rossz érzés kerített hatalmába, hogy 22 órás munkánkkal tulajdonképpen biodíszletté váltunk, mert hitelesítettük, hogy a választás elcsalása már a választás napja előtt annyira eldőlt, hogy még az informatikai rendszer „összeomlását” sem kellett ismét átélnünk. Itt mindenki önként és „dalolva” (na ez nem volt) ment be a fülkébe, és ott azt csinált, amit akart. Senki ott helyben nem befolyásolta, tehetett volna az ellenkezőjét is, ha akarta volna. A többség nem akart változást!

Összhangban a rezsimmal

Október vége óta, amióta az ellenzék miniszterelnök-jelöltje felhívott és megkért arra a munkára, hogy tervezzük meg a választások utáni közjogi átmenetet, egy naplóban jegyzetelem a történéseket és a személyes reflexiókat. Végig számoltunk a sikertelenség lehetőségével, de abban is biztosak voltunk, hogy a demokratikus ellenzék tizenkét év után először nem esélytelen. Sőt, még választási sikertelensége esetén is van értelme a demokratikus rendszer visszaállításának folyamatát tervezni, mert előbb vagy utóbb a liberális demokrácia győzedelmeskedik. A háború hatásáról magam azt gondoltam, hogy bármekkora is a média torzítása, van annyi morális tartás az ország többségében, hogy észleli, mi van az egyik oldalon, és mi a másikon: különbséget tud tenni egy totálisan amorális háborús bűnös és a szolidaritásra szoruló áldozat között. Mindez illúzióknak bizonyult.

Vasárnap este a Napló így fejeződik be:

Április 3. – Egy nappal a választások előtt is világos, hogy egy szakasz lezárult, az én megbízásom eddig tartott, ha az ellenzék nem nyer, közzétesszük azt a végeredményt, amit számukra készítettünk elő, és amit eddig szűk körben vitattunk meg. A demokratikus átmenet lehetőségének megte-remtődése esetén lehet praktikus haszna, ha későbbre kell halasztani, mert az Orbán-rezsim több szavazatot kap, akkor jó kiindulópontja lehet a felkészülésnek.

Délután két órát beszélgetek fiatalokkal a jogállami átmenet kérdéseiről, okos, nyílt tekintetű és őszinte fiatalok, érdeklődnek és megértenek. Jó volt közöttük, bárcsak sok ilyen társaság lenne, ez talán kimozdítaná az országot ebből a túl hosszúra nyúlt rossz spirálból. Őszintén azt gondolom, hogy rajtuk múlik minden, nekik kell majd megcsinálniuk. Új országot kell építeniük; ezt gondolhatták a mi generációnkról három évtizeddel ezelőtt. Mi meg minden jel szerint rendesen elszúrtuk. Nem tudom pontosan ki, de ha generációs értelemben nézzük, akkor határozottan az én generációm. A fiatalok, akikkel beszélgettem, a gyerekeim korosztálya. Sajnálom, tulajdonképpen bocsánatot kellene kérni tőlük, egy elaggott amorális autokráciában kell kezdeniük felnőtt életüket.

Este a barátokkal eredményeket várunk, úgy számolunk, hogy csak késő éjjel lehet eredmény, minden valószínűség szerint szoros verseny várható. Az összeomlás gyors és kérlelhetetlen. Olyan választási eredmény születik, amely átrendezi a valósághoz való viszonyt. Az autokratikus rezsimit az emberek nagy többsége tényleg akarja. A magyar társadalom borzasztó állapotban van, nem a demokraták hazája. Minden ellenzéki hibázás és intézményes torzítás magyarázhatta volna a rezsim győzelmét, de ekkorát nem. A következtetések a demokratikus alternatíva vereségének mértéke miatt egyértelműek: az autokratikus Orbán-rezsimmal nem választás

következtében lesz vége, vagy hosszú, keserves agóniában múlik ki, vagy gyorsan söpri el azok dühe, akik most rá szavaztak. De nem a demokratikus érzület, hanem a felhorgadó indulat lehet csak rájuk veszélyes. Nem elégséges magyarázat a szisztematikus csalás, az ország demokratikus potenciálja elégtelen egy működő demokráciához. Ugyanilyen egyértelmű következtetés, hogy nincs értelme az intézményes kritikának, bármire felhatalmazást kaptak, az irányt, ami több mint világos, az ország jelentős többsége támogatja. Ezen túl csak a teljes kivonulás vagy a totális szembenállás értelmezhető. Sok eddigi tevékenység egyszerűen felesleges, minek tesztljük a jogállami elvek érvényesülését, bármilyen antidemokratikus intézkedést? Tömegek jóváhagyása van mögötte, az önkéntes alávetés a végletekig fokozható. Eddig az összes érvünk a demokraták szokásos logikájára épült: a hatalom a népé. Csakhogy a nép azt szereti, ha a főnök megmondja, hogy legyen és mit gondoljon. Ilyen körülmények között nemhogy a jogállami intézményekre, hanem a népszuverenitásra sem érdemes hivatkozni. Kisebb arányú autokratikus győzelem esetén értelmes lett volna a társadalmi alkotmányozás gondolata. Kiket kellene rávenni a szabad diskurzusra, nyílt vitára és megegyezésre? Hogyan is lehetne bízni egy értelmes vitában?

A nyílt konfrontációhoz más habitusok kellene, elutasítani tudom csak a rezsimet, de ez eddig is így volt. Azért dolgoztunk, hogy rendezett, jogállami úton történjen az átmenet. Ez bezáródni látszik. Ez a forgatókönyv nem reális, ahhoz ugyanis legalább kicsi demokratikus többség kellett volna. Most ez a beláthatatlan jövőbe vész. Azt feltételeztük, hogy van egy ilyen becsapott és azóta kiábrándult többség. De nincs, Magyarország szereti azokat, akik becsapják, akikben nincs szabadság, szereti a diktátorait.

Az átmeneti időszak lezárult, eldőlt, hogy nincs szükség a demokrácián dolgozni egyelőre, idő előtti, még mindig az. Ahhoz szoktunk, hogy a diktatórikus rezsimek maguktól összedőlnek, elfáradnak, vagy valamilyen külső körülmény miatt lehetetlenné válnak. A jogállami terveinkkel abból indultunk ki, hogy a demokrácia keretei között el lehet jutni békésen az autokrácia lebontásához. A bomlás azonban spontán, tervezhetetlen és kockázatos lesz. Sokkal veszélyesebb, mint bármilyen formális jogállami többségi szabály áttörése. Rövidlátó jogász ismerőseink képtelenek voltak levonni a következtetést abból, hogy a rezsimek nem jogállam. Most azzal kell szembenézni, hogy a kétharmados norma közjogi akadály a mögött tényleges kétharmados társadalmi akarattal van. Becsapás, hazugság továbbra is, de a nép döntése menthetetlenné teszi a helyzetet. Szegény Magyarország, nem érdemli a szánalmat.

Mennyi ember fektetett a változás reményébe energiát, egyre erősebb lett a civil aktivitás. Milyen csalódás ez a fiataloknak, akik egy elaggott, de virulens rezsimekben nem találják a helyüket. Sokan próbáltak most segíteni, de szüleik és nagyszüleik generációjának többsége lezárta az utakat. Micsoda felelőtlen, jövő nélküli, provinciális vacakot ajánlanak helyette, gagy agyatlanságot és vak alárendelődést. Nincs miért tisztelni őket, semmivel nem járultak hozzá az élhető Magyarországhoz. Csak a szégyen marad.

A körülöttem élő fiatalok elkeseredettek és dühösek, ha szerencsénk van, ezt az energiát a maguk javára fordítják, de ebből keveset fog látni a szüleik generációja, és ezt meg is érdemli.

Április 4. – Másnap még tisztábban látszik a személyes következmény: teljes elzárkózás a hírektől, pláne az „okos” magyarázatoktól. Biztos nehezen mondják ki, hogy Magyarország összhangban van a rezsimmel. Szinte látom a képmutató demokratákat, pontosabban a magukat ámítókat: nem lehet a népet hibáztatni, nem demokrata, aki a társadalomban látja a bajt, stb. Ugyanezek soha semmit nem tettek, hogy a kiszolgáltatottság ne vezessen a fogvatartókkal való azonosuláshoz. Végül is azoknak van igazuk, akik illiberális demokráciaként írják le a rendszert, a rezsim önképe pontos: ha a választók többsége jól érzi magát benne, nyugodtan lehet választásokat tartani, ezentúl még csalni sem kell sokat, csak a legnagyobb hazugságot muszáj ápolni. Az intézményes torzítások csak túlbiztosították a rezsim sikerét. Ráadásul ma nem látszik olyan politikai cselekvés, amely ezt az állapotot kibillenthetné. Még ha egy válság elsöpri is az orbáni hazugságot, új hazugságra lesz igény. Mielőtt elbúcsúzom a közélettől, még elcsipem az ellenzéki szétesést, csakhogy biztos legyen a kudarc hosszú távra is.

Bukta Imre: Születésnap